

گنج‌ه شعر

ژوزف تو مرخصی

علیرضا سمیعی
نویسنده
«ژوزف تو مرخصی» آخرین اثری است که تاکنون از علی باباچاهی چاپ شده است. همراه با مقدمه‌ای تحت عنوان «کنش امر اجتماعی» که در آن کار ادبی خود؛ یعنی نظریه(شعر در وضعیت دیگر) را توضیح می‌دهد. این مجموعه گزینشی از اشعار شاعر است که خودش از میان سروده‌هایش به دست داده است؛ از تمام مجموعه‌هایش؛ یعنی از «بی‌تکیه‌گاهی» چاپ شده در ۱۳۴۶ تا «آثورا و دیگران من» چاپ شده در سال ۱۳۹۵. این مجموعه شامل ۹۲ شعر از میان ۲۵ مجموعه است که در کتابی ۲۷۱ صفحه‌ای گنجانده شده تا در انتشارات مانیا هنر منتشر شود. از اولین مجموعه‌ها کمتر از دو سه شعر گزیده شده‌اند ولی بعد از «عقل عذابم می‌دهد» در سال ۷۲ دیگر آثار متعدد می‌شوند. احتمالا به این خاطر که از همان زمان شاعر روشی تازه در نوشتن پیش گرفته است. جلد سفیدی که عکس بابا چاهی بر آن نقش بسته آدم را به یاد سنگ قبر می‌اندازد؛ ولی زنده نیست.

چنانچه گفته شد اشعار باباچاهی از «عقل عذابم می‌دهد» راهی دیگر می‌روند. او خودش گفته «در این وضعیت اما «شاید»‌ها به جای «باید»‌ها، احتمالات به جای ایقان و قطعیت، چندمرکزیتی به جای تک مرکزیتی، طنز به جای جد، آنتی‌فرم به جای فرم، افشانش (گسسته نمایی صوری) به جای وحدت ارگانیک، پایان‌های باز به جای پایان‌بندی‌های بسته، طفره رفتن به جای پاسخ‌های قطعی، سر به‌سر پدیده‌ها و موضوعات مسلم گذاشتن به جای ستایش از آن، زمان‌های روانشناختی به زمان‌های تقویمی می‌نشیند، گروتسک و نوعی اورتیسم(که اورتیسم محوری را دست می‌اندازد) و قدری هجو و هزل نیز در این میان وظیفه‌شان را فراموش نمی‌کنند»(ص۲۳) و این رویه هر چه پیش می‌رود شدت می‌گیرد. او به جدیت متن‌های قدیمی می‌خندد «خواب که ببودم از طرف ضحاک آمده پاشیده دانه/دانه و دانه و مشت مشت هرچه هر که/ روی شانه شانه من/ جوانه زدن زود رشد کردند و مار به مار/ گریزه مار هرزه مار/ خال خالی و دوست داشتی هم هستنند»(ص۲۲۶) این فاصله‌ها که بی‌معنی هستند در کنار شوخی نه‌چندان بازمزه‌ای که با ضحاک شده تقابل دو نوع خوانش را نشان می‌دهد. اما تنها حتی در تقابل باقی می‌ماند. مثلا وقتی می‌نویسد «دریچه را باز کردم هوا منطق الطیری شد»(ص۲۱۱) کاری با عطار ندارد حتی اگر نوشته باشد «قی می‌کردم سنگ‌ریزه و از تذکره‌الاولیا فرار؟» همانجا در ادامه نوشته است: «اغراق مکتوبش آدم را زودتر غرق می‌کند...» این کار در واقع ایجاد نوعی نابهنگامی است. اما نه نابهنگامی شکوه یا ظرافت یا عمقی که کمتر دیده می‌شود و شاعر کشف می‌کند.

بلکه آدم جا می‌خورد از اینکه ببیند نوشته‌اند «لوله‌ها فگشگی‌ها می‌کردند صدآفرینی‌ها/ دشمن دشمن است چه زنبور چه گل شیپوری...» کل این ماجرا نشان دهنده صورتی از شعر نوشتن است که به آن پست‌مدرن می‌گویند. ولی آدم نمی‌تواند چنین چیزی را ادامه خلاقانه آثار شاعرانی چون یدالله رویایی یا رضا براهنی بدانند. خاصه اینکه شعر رویایی و کلافگی و جنگندگی شعر براهنی را ندارد. انداختن نگاهی به سیر نوشتن باباچاهی به ما می‌گوید او هیچ وقت شاعر خوبی نبوده و احتمالا روزبه‌روز بدتر هم شده است. نمی‌توان در اشعار پیش از دهه ۶۰ و ۷۰ او رگه‌ای از درخشش رمانتیک یا نگرشی همراه با جهان بینی، یافت. از این رو او هرگز از هیچ نوع نوشتاری استغفا نداده است. فقط شعرهای او رمق قدیمی‌اش را کنار گذاشته و شعرهای بی‌رمق جدیدی، نوشته است.

به همین خاطر احتمالا این کتاب مهم باشد زیرا نشان دهنده این است که چطور شاعری نه‌چندان موفق سیر نزولی خود را با اشتیاق و از روشی به روشی دیگر پیگیری می‌کند. مقاله ابتدایی کتاب، شامل مدعیات ایشان است. وی طی آن افلاطون و دکارت را واضع نوعی نظریه دوگانه‌انگار می‌داند. سپس به یاری دریدا و شک و شبهه‌هایی که هنرمندان جدید علیه دوگانه خیر و شر مطلق فرض کردند، جانب تردید اساسی را می‌گیرد. این بررسی شتابورده، جدیت فلسفی ندارد اما مهم نیست زیرا وی مصائبی که قرن بیستم به واسطه اطمینان‌ها و ایدئولوژی‌ها بر سر مردم آورده را شاهد می‌گیرد.

لحن روشنفکرانه باباچاهی در این بخش قانع‌کننده‌تر است؛ اما توجهی ندارد که نمی‌توان از آن نتیجه گرفت که باید شعر را از هر نوع سوگیری و حتی سوگیری فرمی رها ساخت. اگر ساختار و فرم واحکام شاعرانه نویسندگان قدیم نشانه‌خودکامگی مولفان است، این مشکل هرگز با مرکزیت‌زدایی، ساختارزدایی و هر زدودنی از شعر، قابل انحلال نیست. زیرا چنانچه وی می‌گوید موضوع در واقع اقتداری است که زبان به هر حال اعمال می‌کند و نویسندگان فقط حامل آن هستند. اگر شاعری دست به تخریب فرم بزند باز دست به عملی یک‌سویه زده و اقتدار زبان را نمی‌کاهد؛ چه اینکه اقتدار زبان، از آوردن معنایی در مقابل معنای دیگر خلل می‌پذیرد و نه از طریق تزریق مصنوعی بی‌معنایی. استفاده وسواس‌آمیز باباچاهی از فاصله گذاری و علائمی چون کوچک و بزرگ کردن فونت، در پرازنر گذاشتن بعضی عبارات، تقطیع و سایر علائم به خودی خود تلقین نوعی از قرائت شعر است. دیگر نگوییم که در اینجا هنوز دوگانه‌های دیگری داریم: دوگانه شعر قدیم و جدید، بی‌معنایی و معنامندی، فرم‌داشتن و فرم‌زدایی و ...

کل این توهم از آنجا برخاسته که برخی از شاعران جدید در ایران گمان می‌کنند نظریه‌ای وجود دارد که نظریه پست مدرن است و با رعایت قواعدش می‌توان به نوشته‌ای پست مدرن رسید. در حالی که پست مدرنیسم در حاق خود نه بنیاد کردن روشی خاص بلکه برابر دانستن روش‌های مختلف است. چنین چیزی حاکی از «وضعیت» پست‌مدرن است که همه ما به یک اندازه که در آن قرار گرفته‌ایم. چه شعر نو بنویسیم و چه قصیده‌های خراسانی بسازیم یا دلمشغول معنازدایی شویم. برای قرار گرفتن در این وضع لازم نیست زحمتی بشکیم زیرا خود به خود در آن افتاده‌ایم.

فرهنگ

چه کسی به کارگردان کره‌ای برای ساخت سریالی علیه فلسطینی‌ها پول داده است؟

روایت اسرائیلی از زبان شرقی

چکیده

پارک جان‌ووک یک نایفه شرقی در سینماست. او یکی از آن استعدادهای سینمای خاور دور است که طی سال‌های اخیر ظهور کرده‌اند و معیارها و دستور زبان سینما را گسترش داده‌اند. اما حتی نایفه‌ها هم بری از تمایلات مالی و غلتیدن در وادی‌هایی نیستند که شاید نسیبتی با قواره شناخته شده‌شان ندارد. پارک جان‌ووک اخیرا یک مینی‌سریال ۶ قسمتی درباره نبرد بین فلسطینی‌ها و اسرائیلی‌ها ساخته که به سبک تمام کارهای شبکه بریتانیایی «بی‌بی‌سی»، با ژست بی‌طرفانه وارد می‌شود و نهایتا حرف خودش را می‌زند. این لحن «بی‌بی‌سی»، از گزارش‌های تصویری و مکتوب آن گرفته تا مستندها و فیلم‌های داستانی و سریال‌هایی که می‌سازد، در همه جا وجود دارد و خودشان اسمش را گذاشته‌اند حرفه‌ای گری. البته تقریبا هیچ‌کس نیست که متوجه جانبداری‌های این رسانه هنگام بیان یک مطلب با ژست بی‌طرفانه نشود؛ اما اگر مخاطب در لحظه برخورد با یک محصول این چنینی، موافق موضع کلی آن باشد، ممکن است کمتر واکنش نشان بدهد و در نقطه مقابل، عمده عصبانیت‌هایی که از «بی‌بی‌سی» ایجاد می‌شوند و حتی گاهی کار را به مرز تنفر می‌رسانند، به دلیل همین ژست بی‌طرفی و در عین حال سوگیری این رسانه است. حالا پارک جان‌ووک برای «بی‌بی‌سی» یک مینی‌سریال ساخته که به موضوع جنگ بین فلسطینی‌ها و اسرائیلی‌ها در دهه ۷۰ میلادی اشاره می‌کند و چنین تناقضی بین «ژست بی‌طرفانه» و «سوگیری حقیقی» از کار او که یک اثر هنری است، ندری چند برابر پیدا می‌کند؛ چه اینکه اثر هنری و به‌خصوص فیلم اخص فیلم اکشن، اگر جهت‌گیری نکند، از حیثیت زیبایی‌شناختی‌اش سقوط خواهد شد. حالا کسی که پشت قاب چنین اثری قرار می‌گیرد، چه پارک جان‌ووک باشد چه یک فیلمساز ناشی، مطابق وظیفه‌ای که برایش تعریف شده و قالبی که باید در آن قرار بگیرد، خروجی کار را نخواهد توانست یک اثر هنری قابل اعتنا در بیاورد. پارک جان‌ووک در مینی‌سریالی که راجع به نبرد اسرائیل و فلسطین ساخته، نشان می‌دهد که انگیزه‌ای جز دریافت پول و البته یک‌سری آزمون و خطاهای تکنیکی در بخش‌هایی که قبلا سراغ‌شان نرفته بود، ندارد. مشکل اصلی این سریال که براساس رمانی به همین نام، به قلم جان لوکاره ساخته شده، این است که کارگردانش اعتقاد چندانی به مضمون آن ندارد و معجون حرفه‌ای گری «بی‌بی‌سی» که به طرز نااهموخان وارد یک قالب هنری شده، وقتی با بی‌اعتقادی و پولکی کار کردن یک فیلمساز درآمیخته شود، خروجی آن یک اکشن توهین‌آمیز از آب درخواهد آمد. رمان جان لوکاره در سال ۱۹۸۲ هم منبع اقتباس یک فیلم سینمایی شده بود و آن فیلم هم موفق از آب درنیامد. اصولا ساختن سریالی که اینقدر رک و صریح فلسطینی‌ها را وحشی، کودن و مهم‌تر از همه بوالهوس و ندید بدید نشان می‌دهد و اسرائیلی‌ها را متمدن، باهوش و خوش‌تیپ اما وظیفه‌شناس و بی‌توجه به زنان، چطور می‌تواند همزمان ادعای بی‌طرفی درخصوص چنین دعوایی داشته باشد و هم از لحاظ زیبایی‌شناختی و هم به لحاظ اقلانعی، موفق از آب دربیاید؟ موفق نبودن ورژن فیلمی شده رمان جان لوکاره، از همین رو تقریبا امری محتوم است؛ هرچند این بار فیلمساز مشهوری مثل پارک جان‌ووک پشت قاب دوربین باشد.

او نقش جاسوسی را نه برای هیچ جبهه‌ای، بلکه برای این پسر جذاب و مطابق با معیارهایش قبول می‌کند و به سرعت همه چیز را می‌آموزد.

به دلیل قصه ضعیف و اینکه پرداخت داستانی قابل توجهی برای این مرد جذاب صورت نگرفته، این پسر مجبور است معمولاً کم‌حرف باشد ولی در عین حال باهوش و با سرعت عمل بالا رفتار می‌کند. او مخاطب را در جبهه اسرائیل حفظ می‌کند و این گونه می‌شود که باقی اعضای تیم از یاد می‌روند و فقط عامل پرکردن قاب‌های ضعیف کارگردان می‌شوند.

البته یک‌شخصیت‌قوی در این میان هست که مربوط می‌شود به تجهیزات جاسوسی اسرائیل که پرداخت‌قوی‌تری به‌نسبت سایر اجزای سریال دارد و با دقت نمایش داده می‌شود.

پرداخت مهم بعدی هم به یک تندیس در مونیخ مربوط می‌شود که به المپیک سال ۷۲ و ماجرای گروگان‌گیری ۱۱ ورزشکار اسرائیلی توسط فلسطینیان و در نهایت کشتار آنها اشاره دارد. نقش این تندیس سنگی آن است که اگر زمانی مخاطب دلش برای فلسطینی‌ها سوخت، فوراً چنین ماجرابی را به یاد بیاورد کند.

شخصیت اسرائیلی‌ها اما جالب است، آنها تحریک‌ نمی‌شوند و دنبال هوس خود نیستند. پس این پسر جذاب هم نباید به صورت جدی هیچ گونه احساسی به دختر بازگر نشان دهد. بدون پرداخت‌ترین شخصیت‌های مطلق به فلسطینی‌ها باز می‌گردد. نه هیچ رابطه‌ای بین آنها شکل می‌گیرد، نه حتی یک نام‌و‌نشان کامل دارند. آنها مردمانی بی‌احساس و جنگ‌طلب و گاهی هم با شعراهای فریبنده هستند که به رهبری یک

بمب‌گذار کنترل می‌شوند.

بمب‌گذار داستان هم مردی است که تا انتها دیده نمی‌شود و تنها یک برادر از او معرفی می‌شود که در اسارت جاسوسان موساد به‌سر می‌برد. در قصه یک برادر کوچک‌تر و البته ابله در بین فلسطینی‌ها قرار داده است که خودش را قربانی می‌کند تا بتواند به رهبر گروه برسد، ولی با این حال یک خواهر تیز و وزنگ هم انتخاب شده تا بتواند نمادی از زن را در سیستم فلسطینی‌ها به نمایش بگذارد. اما برای او هم هیچ کارکرد دراماتیکی در طول قصه تعریف نشده است. از کنار شخصیت‌های بی‌روح فلسطینی‌ها که می‌گذریم تادر قسمت آخر سریال، مخاطب در عطش دیدن برادر بزرگ و بمب‌ساز اصلی باقی مانده و ناگهان او معرفی می‌شود؛ فردی با ریش و لحنی مودبانه و بدون هیچ گونه پرخاش و سست ارادگی. اسم او از همان قسمت اول مدام در سریال تکرار شده و ناخواسته همه چیزش از قبل معرفی شده است.

او بر خلاف برادرش کمی بر هوس‌های نفسانی‌اش کنترل دارد و مسلمان‌تر به نظر می‌رسد و به قدری قدرتمند ساخته شده که مخاطب انتظار هیچ گونه واکنش جنسی را از او نداشته باشد که ناگهان او هم گمراه می‌شود و کار خودش را می‌کند. این لغزش و سستی که مهم‌ترین شخصیت فلسطینی را به‌شدت تخریب می‌کند، در مقابل پسرک خوش‌تیپ اسرائیلی و سوپرمن قصه قرار می‌گیرد که هیچ گونه لغزشی از خودش بروز نمی‌دهد.

فرمانده فلسطینی، بعد از این لغزش، وجه تعلیقی خودش را از دست داده و باید آرام‌آرام داستان را ترک کند و چه کسی بهتر از سوپرمن می‌تواند با شلیک یک گلوله او را از بین ببرد. یکی از موضوعات دیگری که در این فیلم به‌شدت عذاب‌آور به نظر می‌رسد، فقدان زمان و مکان تعریف شده است. مکان‌ها یکی پس از دیگری نشان داده می‌شوند و مدام در حال انتقال افراد بین چند کشور مختلف هستیم؛ آلمان، اتریش، اسرائیل، لبنان، انگلستان و ...

هیچ کدام هم معرفی نمی‌شوند و درنهایت همه در یک اتاق دور هم جمع می‌شوند. به دنبال مکان، زمان هم به هیچ‌وجه ماهیتی ندارد و معلوم نیست مخاطب را در چه تاریخی رها کرده است.

در کل به نظر می‌رسد کارگردان این مینی‌سریال ۶ قسمتی، خودش هم این داستان را جدی نگرفته و در حال بازی‌های تکنیکی خودش و کسب تجربه‌های جدید است. چنین چیزی شائبه‌سفارشی بودن این فیلم و اینکه پارک‌جان‌ووک، بدون اعتقاد قلبی کامل چنین فیلمی ساخته است را تقویت می‌کند.

در سال ۲۰۱۸ سینمای آمریکا فیلم‌های متعددی را نمایش داد که در آنها متلک‌هایی گزرا به «اداره شدن هالیوود توسط یهودی‌ها» انداخته می‌شد. چنین جملاتی معمولاً از زبان شخصیت‌های احمق و متوهم فیلم بیان می‌شد، به نحوی که بدون نیاز به پاسخ گرفتن از سمت شخصیت مقابل، باطل بودن آن مشخص باشد. اما چنانکه دیده می‌شود، بی‌ربط‌ترین شخصیت‌های هنری نسبت به‌ماجرای اسرائیل و فلسطین، در این باره فیلم می‌سازند و به‌طور اتفاقی هم‌شان هم‌در این دعوا طرفدار اسرائیل هستند. اگر سریال پارک جان‌ووک و امثال او از سر اعتقادات شخصی‌شان ساخته می‌شد، امکان داشت پذیرفتن اینکه تاقی «اداره هالیوود توسط یهودی‌ها» توهم است، راحت‌تر باشد اما وقتی پول خرج می‌شود تا سریالی به نفع اسرائیل و علیه فلسطینی‌ها ساخته شود، می‌توان پرسید که این پول را چه کسی پرداخت می‌کند و آیا صاحبان همین پول‌ها نیستند که سینمای آمریکا و صنعت سریال سازی آن را اداره می‌کنند؟

کلاکت

لیست فیلم‌های سودای سیمرغ لورفت؟

صبح روز گذشته، داروغه‌زاده، دبیر سی‌وهفتمین جشنواره فیلم فجر اعلام کرد که تا پایان هفته، اسامی ۲۲ فیلم بخش سودای سیمرغ منتشر خواهد شد اما در اتفاقی نادر، چند ساعت بعد از این اظهارنظر داروغه‌زاده، اسامی فیلم‌های منتخب سودای سیمرغ روی سایت ویکی‌پدیا قرار گرفت. گویا این کار توسط یکی از کاربران این سایت انجام شده است. با وجود اینکه لیست منتشر شده، قطعی نیست و بعد از مدتی از صفحه جشنواره سی‌وهفتم فیلم فجر حذف شد ولی می‌توان پیش‌بینی کرد که بخش مهمی از این فیلم‌ها در جشنواره سی‌وهفتم فیلم فجر رونمایی خواهند شد. اسامی‌ای که در این لیست آمده به شرح ذیل است: «۲۳ نفر» به کارگردانی مهدی جعفری، «آشفته‌گی» به کارگردانی فریدون جیرانی، «بی‌حسی موضعی» به کارگردانی حسین مهکام، «پیلوت» به کارگردانی ابراهیم ابراهیمیان، «تیغ و ترمه» به کارگردانی کیومرث پوراحمد،

«جاندار» به کارگردانی حسین امیری‌دوماری و پدرام پورامیری، «روزهای نانجی» به کارگردانی آرش لاهوتی، «سال دوم دانشکده من» به کارگردانی رسول صدرعاملی، «سرخ‌پوست» به کارگردانی نیما جابودی، «طلا» به کارگردانی پرویز شهبازی، «قسم» به کارگردانی محسن تابنده، «قصر شیرین» به کارگردانی رضا میرکریمی، «ماجرای نیمروز؛ رد خون» به کارگردانی محمدحسین مهدویان، «متری ۵/۶» به کارگردانی سعید روستایی، «مجبوریم» به کارگردانی رضا درمیشیان، «مرد بدون سایه» به کارگردانی علیرضا رئیس‌یان، «مسخره‌باز» به کارگردانی همایون غنی‌زاده، «مشت آخر» به کارگردانی مهدی فخیم‌زاده، «مصائب شیرین ۲» به کارگردانی علیرضا داودنژاد، «من می‌ترسم» به کارگردانی بهنام بهزادی و «ناگهان درخت» به کارگردانی صفی‌پزانیان. حالا باید دید زمانی که اسامی فیلم‌ها اعلام شود آیا این اسامی در لیست جشنواره وجود دارد یا نه؟

نهمین دوره جشنواره مردمی عمار آغاز به کار کرد

۱۷ دی ماه با موضوع «ماجرای نیمروز» توسط سیدمحمود رضوی، در سینما فلسطین برگزار می‌شود. مراسم اختتامیه این جشنواره نیز ۲۰ دی ماه برگزار می‌شود و برگزیدگان این دوره از جشنواره جوایز خود را دریافت خواهند کرد.